

Христианинова Раиса. Бессоюзные сложноподчиненные предложения в современном украинском языке. Стаття посвящена бессоюзним сложним конструкціям в сучасному українському мові. В частині, в ній комплексно досліджено бессоюзні сложноподчиненні речення, акцентовано увагу на специфіці їх формально-граматичної та семантико-синтаксичної організації. Визначено характерні ознаки, які дозволяють віднести ті чи інші бессоюзні конструкції до сложноподчинених, констатовано, що найбільш суттєвим з цих ознак є односторонність синтаксичної зв'язки між предикативними частинами, яка і маркує одну частину як головну, а другу – як придаткову. Відзначено загальні та різні риси сложноподчинених речень союзного та бессоюзного типів, виявлено бессоюзні сложноподчиненні речення, соотнесимые та не соотнесимые з реченнями союзного типу. Охарактеризовано формально-граматичні та семантико-синтаксичні види розглянутих речень.

Ключевые слова: бессоюзное сложноподчиненное предложение, главная часть, придаточная часть, однонаправленная синтаксическая связь, присловная подчинительная связь, припредложенческая подчинительная связь.

Khrystianinova Rayisa. Asyndetic Complex Sentences in Modern Ukrainian Language. The article deals with asyndetic complex constructions in modern Ukrainian language. In particular, it represents comprehensive study of the asyndetic complex sentences, and focuses on the specifics of their formal-grammatical and semantic-syntactic organization. There are also defined characteristics on basis of which it is possible to attribute certain asyndetic constructions to complex ones, as well as stated that the most important point is unidirectional syntactic connection between predicative parts, which marks one of the clauses as a principal one and the other as a subordinate one. The common and distinctive features of conjunctive and asyndetic complex sentences are emphasized. There have been detected asyndetic complex sentences correlating and non-correlating with the conjunctive ones, as well as described formal-grammatical and semantic-syntactic types of the sentences considered.

Key words: an asyndetic complex sentence, a principal clause, a subordinate clause, unidirectional syntactic connection, non-determinant subordinate connection, determinant subordinate connection.

Стаття надійшла до редколегії
24.07.2013 р.

УДК 811.161.2'37

Наталія Колесник

Структура статті в словнику фольклоронімів (на матеріалі бурлацьких та наймитських пісень)

Проблема створення словника фольклорних власних назв, який би представляв фольклорніми системно, ґрунтувався, зважаючи на їх специфіку, на особливих принципах опису з метою адекватного відображення онімної парадигми українського фольклору, є сьогодні актуальною. Укладання національного Словника фольклоронімів забезпечить дослідника матеріалом для ґрунтовних і вичерпних студій національного фольклоронімного простору, сформує оптимальні для фольклорної ономастики умови дослідження матеріалу та способів його обробки. Стаття продовжує цикл публікацій автора, присвячених лексикографуванню фольклоронімів. У ній схарактеризовано схему побудови словникової статті, наведено зразок лексикографування фольклорних власних назв, засвідчених текстами бурлацьких та наймитських пісень.

Ключові слова: ономастика, фольклоронім, лексикографія, словник фольклоронімів, словникова стаття.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нині українська ономастична лексикографія – окремішня галузь, зі своїми теоретичними й методологічними напрацюваннями, практичним доробком (понад півсотні різних за матеріалом і призначенням словників, частина з яких стали подією не лише для української лінгвістики). Однак у цій царині й досі більше незробленого, ніж зробленого. Ще на початку 80-х рр. ХХ ст. Г. Борек, розглядаючи завдання і потреби польської ономастичної лексикографії, зауважив, що в цій галузі стільки не реалізованого, а потреби такі великі, що останні вже перевищують теперішні можливості ономастики [9, с. 136]. Подібною була ситуація і в україн-

ському ономастичному словникарстві, окрім того, у нас згадану тенденцію також поглиблювали певні політичні чинники: на початках нашої незалежності «українська лексикографія виявилася біднішою від лексикографії тих мов, які тривалий час мали державний статус, а відтак і державну підтримку...» [6, с. 5]. Сьогодні, на жаль, ономасти продовжують говорити про численні прогалини в укладанні словників онімів: наприклад, не лише в українській, а й загалом у слов'янській лінгвістиці досягнення лексикографування власних назв, ужитих у текстах фольклору, незначні і щодо кількісного опрацювання багатств фольклорного ономастикону, і щодо розроблення теоретичних засад згаданих видань. Зазвичай упродовж останнього десятиліття фольклорні оніми потрапляють у поле зору укладачів різного типу лінгвокультурологічних словників та словникових видань, присвячених мові фольклору. Щоправда, їх фіксація або має вибіркового, епізодичного характеру, або укладачі залишають роботу з онімним матеріалом на майбутнє. Наприклад, сьогодні курська школа лінгвофольклористики працює, і доволі успішно, над широкомасштабним проектом словника російського фольклору, проте власні назви поки що не ввійшли до його вокабулярю. М. Бобунова, один з авторів проекту, проаналізувавши всі словникові видання фольклоронімів у російській лінгвістиці та вивчивши проблему включення в словники мови російського фольклору власних назв, так пояснює відсутність у своєму виданні онімів: «...фольклорні власні назви, безумовно, гідні лексикографічної уваги, але поки що через відсутність спеціальних досліджень семантичної структури різних типів онімів у різних фольклорних жанрах і відсутності традиції лексикографічної презентації фольклорного слова в цілому їх опис передбачений у вигляді окремих випусків» [2, с. 91].

Гадаємо, на часі сформувати теоретичну базу укладання словника фольклоронімів та закласти основи його практичної реалізації, узагальнивши різні спроби лексикографування онімів у слов'янській лінгвістиці: до уваги беремо і повноцінні словники (О. Юдін «Ономастикон русских заговоров: Имена собственные в русском магическом фольклоре» (1997) і «Ономастикон восточнославянских загадок» (2007)), і реєстри, списки, що видрукувані чи окремими книгами, чи як додатки до дисертацій, монографій, окремих статей (Колесник Н. С. «Особові імена в українських народних обрядових піснях» (1998), Головина Р. В. «Антропонимы в русской лирической песне» (2001), Тарланов З. К. «Географическое пространство русских былин» (2001), Тарланов З. К. «Именник русских былин» (2002), Емельянова М. В. Литус Е. В. «Песни Кубани: словарь и частотный словарь» (2002), Степанова И. А. «Исторические песни XVII–XIX веков: словарь и частотный словарь» (2003) та ін.).

У попередніх публікаціях ми розглянули особливості відображення фольклорних власних назв у словниках різного типу, головню лінгвокультурологічного спрямування, обґрунтували потребу окремого словникового проекту та сформулювали основні принципи макроструктури й мікроструктури словника фольклоронімів. Ми докладно розглянули всі елементи схеми її побудови, але без огляду на специфіку словникової репрезентації фольклоронімів стосовно жанру.

Мета статті – навести зразок лексикографування власних назв, засвідчених текстами таких різновидів суспільно-побутових пісень, як бурлацькі та наймитські. По-перше, спираємося на запропоновані нами в попередніх публікаціях основні принципи макроструктури словника фольклоронімів: *поліаспектність*; *жанровий або «авторський» принцип побудови окремого лексикографічного видання*; *денотативно-номінативний принцип групування матеріалу для розміщення фольклоронімів у межах окремого словника*; *алфавітний, як найбільш практичний, принцип структурування статей словника в межах одного класу онімів*. По-друге, апробуємо на практиці запропоновану нами схему словникової статті: *реєстрове слово, загальна кількість уживань, варіанти фольклороніма, дефініція, ілюстрація, функції, інформаційна (додаткова) частина*. Звертаємо увагу: оскільки жанр у фольклорі – категорія засаднича, щодо кожного з них схема словникової статті уточнюватиметься, змінюватиметься її наповнюваність.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Зважаючи на висловлені нами раніше вимоги щодо джерельної бази, яку потрібно формувати на основі видань усної народної творчості, стосовно науковості принципів укладання яких немає жодних сумнівів та в яких наведена інформація про місце й час запису переважної частини фольклорних текстів, обираємо чотирнадцятий том із серії «Усна народна творчість» [5]. Це видання повністю відповідає вимозі залучення фольклорних записів якщо не з усіх, то, принаймні, більшості українських земель, і фаховість його є безперечною. Окрім того, укладачі намагалися «представити кожний сюжет пісні в якомога більшій кількості її територіальних варіантів» [5, с. 6], що створює умови для

повнішої фіксації територіальних варіантів фольклоронімів, а також дає можливість простежити, як власна назва змінюється, реагуючи на зміну місця та часу побутування, а інколи й особи виконавця.

Оскільки жанровий принцип побудови словника ми обрали як базовий, наш мікрословник буде поділений на дві частини: бурлацькі пісні та наймитські пісні. С. Грица зауважила, що «заробітчанська пісенність у всій сукупності являє собою багатошарову в історичному й територіальному планах цілісність» [3, с. 10]. Незважаючи на належність до одного різновиду заробітчанських пісень, бурлацькі й наймитські пісні формувалися в різних історичних, соціальних і навіть етнографічних умовах, а це, очевидно, позначилося на їхніх оніміконах, що, гадаємо, і увиразнить наш словник.

Наступного принципу розбудови словникової статті, денотативно-номінативного, що зумовлений специфікою оніма як лексеми, дотримуємося не лише щодо розрядів власних назв, а і їхніх класів. Поділ фольклоронімів за предметно-номінативним принципом традиційний, такий, як його фіксує Словник української ономастичної термінології, наприклад, для антропонімів це: особові імена, імена по батькові, прізвища, прізвиська, псевдоніми, криптоніми, клички, андроніми, гінеконіми, патроніми; для топонімів: ойконіми, гідроніми, мікротопоніми, ороніми, хороніми, інсулоніми, урбаноніми, віконіми, дромоніми, дримоніми тощо. Послідовність розміщення класів фольклоронімів залежатиме від кількісних показників і тому для різних жанрів буде різною. Завдяки такому лексикографічному опрацюванню дослідник отримає вичерпну інформацію про онімний простір, його якісну та кількісну наповнюваність у межах кожного жанру.

Реєстрове слово наводимо жирним шрифтом із нового рядка. Роль реєстрового слова виконує онім в офіційній формі, зафіксованій ономастичними словниками. Лише за відсутності такої засвідченої офіційної форми використовуємо як реєстрове слово найуживаніший варіант фольклороніма (позначення наголосу потрібне буде лише у випадку, якщо фольклорне наголошування відмінне від літературного й не зумовлене ритмом чи потребами римування, а є діалектним). Якщо реєстрове слово не вживається у фольклорі, то позначаємо його знаком астериска, що вказуватиме на його гіпотетичний характер. Цей прийом подачі реєстрового слова, апробований курськими лінгвофольклористами, видається нам доречним у словнику фольклоронімів.

Після реєстрового слова наводимо **загальну кількість уживань**. Вказівка загальної кількості уживань є необхідним елементом різних видів словників онімів. Беремо до уваги в одному тексті всі варіанти, але повтори одного й того ж імені для найменування одного й того ж денотата не враховуємо, оскільки їх кількість, зумовлена або сюжетом, або стилістикою фольклорного тексту, має значення для дослідження поетики фольклорного тексту і, на нашу думку, не є суттєвою для вивчення онімії фольклору. Використання підрахунків допомагає узагальнити отримані в ході системного аналізу дані, увиразнити їх достовірність, чітко окреслити ядерно-периферійну структуру онімного простору будь-якого жанру, визначити мовні пріоритети, а також проводити надалі зіставний, проскультурний аналізи.

Наступна обов'язкова позиція словника – **варіанти фольклороніма**. Наводимо їх жирним скісним шрифтом не за абеткою, а за кількісними показниками: від найуживаніших до поодиноких із зазначенням кількості фіксацій, що одразу дасть змогу окреслити ядерну зону варіантів того чи того оніма, а за відсутності офіційної, засвідченої словниками форми визначити, який із них виконуватиме роль реєстрового слова.

Дефініція. Курські лінгвофольклористи в словнику апелюватимуть до лексики фольклору застосовують диференційний підхід до тлумачення, пояснюючи це тим, що більшість слів у текстах народної творчості має те саме значення, що й в літературній мові, і добре відомі читачеві, отож, не потребуватимуть пояснення [1]. Загальновідомі, традиційні власні назви (в аналізованих у пропонованій статті піснях вони становлять цілковиту більшість), очевидно, теж не потребують тлумачення, адже загальнозрозумілі й мають стандартний для представників певної етнічної культури набір пов'язаних із ними ознак і асоціацій. Окрім того, вичерпне, як того вимагає словникова дефініція, тлумачення фольклоронімів, з огляду на семантичне багатство власної назви у фольклорі, яке формується в контексті (у вузькому й широкому його розумінні), на синтагматичному й парадигматичному рівнях унаслідок взаємодії багатьох смислових зв'язків, складних асоціацій та конотацій, може виявитися, власне, неможливим. Гадаємо, пояснення потребуватимуть насамперед маловідомі назви, наприклад, міфоніми, мікротопоніми, зооніми, казкові найменування, для розуміння яких потрібне знання не лише про їх належність до певного онімного класу, а й мовні та екстралінгвальні асоціації, пов'язані з їхніми референтами.

Функції. Наші попередні спостереження засвідчили, що чіткий функціональний поділ найменувань можливий, насамперед, за жанровим принципом. Наприклад, у передмові до «Ономастикону східнослов'янських загадок» О. Юдін вважає основними функціями онімів у загадках кодування та персоніфікацію певних предметів, явищ, які є об'єктом загадування [7]. У словнику онімів замовлянь цього ж автора функціональний поділ стосується не власне онімів, а їхніх денотатів: персонажі *допомагають, захищають, зцілюють* тощо. У пісенному фольклорі власні назви обслуговують певну комунікативну ситуацію, специфіка якої тісно пов'язана із жанровими особливостями відповідного пісенного тексту. Отож, зважаючи на особливості пісенного фольклору, гадаємо, немає сенсу описувати функціональне навантаження кожного фольклороніма – належність до певного жанру та вдала ілюстрація (синтагматика) дають про нього доволі повне уявлення.

Ілюстрації. У словнику поетонімів В. М. Калінкіна (на матеріалі творчості О. Пушкіна) [4] основу словникової статті становить ілюстративна частина, що цілком виправдане, оскільки текстові зв'язки власної назви, її синтагматика відображають функціонально-семантичні особливості оніма, його основні характеристики, що цілком справедливо і для фольклоронімів. Тому цей блок інформації в пропонованому нами словнику теж буде найвагомим, а тому потребує ретельного опрацювання.

Перша заувага щодо обсягу ілюстрації. Оскільки однією із засад лексикографічного видання є вичерпність та повнота інформації, а, окрім того, будь-який словник цінують за компактність розміщеного в ньому матеріалу, ілюстрації повинні відповідати двом універсальним вимогам лексикографічного проекту: бути мінімальними та вичерпними. На відміну від апелювальної лексики фольклору, для якої наведений контекст важливий тому, що вияскравлює семантику слова, особливо коли йдеться про такі явища, як багатозначність, омонімія тощо, для онімів вагомим є увиразнення їхніх текстових і позатекстових конотацій. Наприклад, ім'я *Маруся*, усього двічі вжите в наймитських піснях, щоразу по-різному конотує: *...біля шинкарки Марусі. Ти шинкарочко молода, Та син горілки ще й вина!;* і *Ой ти Гриць, я Маруся, Ти служиши, я наймуся. Послужимо рік обос, Поберемось, серце моє!* Ілюстрації також відображають найбільш типові синтагматичні зв'язки, участь власної назви в стійких поетичних прийомах, фольклорних формулах, які пов'язані зі стійким комплексом уявлень традиційної народної культури. Наприклад, чотири варіанти пісні про наймитування в чумаках засвідчують своєрідну парадигму імен шинкарок (*Маруся, Настуся, Марта*) з певним набором функцій персонажа (напоїти наймита, допомогти йому забути про свою гірку долю), стійкого атрибуту, що є важливим засобом увиразнення конотацій фольклороніма (*шинкарка, шинкарочка*), місця дії (*шинок*), пов'язаного з ними. У пропонованому нами словнику фольклоронімів бурлацьких і наймитських пісень, з огляду на його невеликий обсяг, обмежену кількість онімів, не відсилатимемо до інших імен подібних фольклорних героїв: їх легко виявити. На іншому, багатшому за обсягом чи різножанровому матеріалі, або коли ілюстрації не представлятимуть чітко й однозначно парадигми рівноправних імен подібних або тотожних персонажів, така система відсилань може стати нагальною.

Віршовані ілюстрації наводимо в підбір до тексту, але зберігаємо написання з великої літери початків віршованих рядків. Якщо ілюстрація – завершене речення, то в кінці ставимо крапку, якщо ж – незавершене, то три крапки не ставимо для економії та щоб уникнути неоднозначності прочитання. Після кожної ілюстрації в дужках наводимо час фіксації пісні, з тексту якої її взято, та місце запису або джерело. Щодо часу, то наводимо точну дату запису тексту пісні, якщо такий є. Якщо ж в аналізованій збірці наведено посилання на інше друковане першоджерело, то наводимо роки його публікації, що означатиме граничну межу запису фольклорного тексту, а отже й фіксації тієї чи тієї назви, наприклад, *(1909)* або *(1860-ті)*. Якщо ж джерелом матеріалу є збірки неоригінальних записів, а пізніші, скомпановані видання, зазвичай другої половини ХХ ст., то час не вказуємо.

В академічних виданнях, з огляду на те, що їх укладають на основі багатьох джерел, посилання на інший фольклорний збірник без додаткової інформації про місце запису тексту – не рідкість, тому для економного запису наводимо лише прізвище укладача. Якщо зібрань усної народної творчості конкретного автора є декілька, та коротко зазначаємо ще й назву видання, наприклад: *1860-ті, Єдлічка*, але *80-ті, Кольберг, Рокисіє II*. Докладніше, за потреби, інформацію дослідник знайде в примітках до відповідного академічного видання фольклору. Якщо один і той же варіант у тотожних контекстах фіксують записи з різних територій України, то поряд з одним джерелом можна подати через крапку з комою ще й інші джерела фіксації. Зважаючи на мандрівний характер творів усної

народної творчості, збереження оніма текстами в різночасових записах з різних територій може бути суттєвим для лінгвокультурологічного аспекту вивчення фольклоронімів. Після дужки наводимо сторінку, на якій засвідчена ілюстрація в аналізованому нами виданні.

Інформаційна (додаткова) частина, необхідна в словнику апелювальної лексики фольклору, у словнику фольклоронімів не завжди обов'язкова. Вона міститиме, зазвичай, зауваження збирача або редактора народно-поетичних текстів, або укладачів словника про властиві певній частині фольклоронімів текстові й позатекстові конотації, символічність, здатність реалізовувати певні семіотичні опозиції, особливості уживання тощо. Щоб наголосити на екстралінгвальності цієї інформації, наводитимемо її звичайним шрифтом. Наприклад, до засвідченого наймитською піснею мікротопоніма *Літнівське поле* в примітці наведено зауваження Б. Грінченка: «Тут співають назву села або міста, в якому служать» [5, с. 123]. У словниковій статті така інформація потрібна, оскільки однозначно визначає статус оніма як змінного, що має безпосередній стосунок до його характеристики.

БУРЛАЦЬКІ ПІСНІ ЖІНОЧІ ІМЕНА

Галина* (1)

Галя (1): Тільки на Галю подивився (70-ті XIX, Чернігівщина), с. 86.

Катерина (1)

Катерина (1): Ти, царице Катерино, Що ти наробила? (Укр. нар. пісні I), с. 53.

ПРИЗВИЩА

Потоцький (1)

Потоцький (1): А ти, графе, ти Потоцький, Розпроклятий сину (Укр. нар. пісні I), с. 53.

ХОРОНІМИ

Польща (1)

Польща (1): А ти, графе, ти Потоцький, Розпроклятий сину, Занапастив свою Польщу Та взяв Україну (Укр. нар. пісні I), с. 53.

Україна (6)

Вкраїна (4), Україна (2): А ти, графе, ти Потоцький, Розпроклятий сину, Занапастив свою Польщу Та взяв Україну; Думає, було на Вкраїні Щоб королем стати (Укр. нар. пісні I), с. 53; Ой десь у мене на тій Україні Отець і рідная мати (сер. XIX, Полтава), с. 70; Та нема в мене рідноньки, но на Вкраїні дядько (80-ті XIX, Хмельниччина), с. 72; Сидить бурлак та й в неволі, сорочку латає, На Вкраїну поглядає, де родину має (1909, Збараський повіт, Галичина), с. 73; Ой зійду я на могилу Та погляну на Вкраїну. На Вкраїні добре жити, Ані жати, ні косити. (1860-ті), с. 75.

ОЙКОНІМИ

Коломия (1)

Коломия (1): Пропив місто Коломию, Станіслава й половину. Станіслава половину, Тисьмениці та й третину. (80-ті, Кольберг, Рокісіє II), с. 75.

Станіслав (1)

Станіслав (1): Пропив місто Коломию, Станіслава й половину. Станіслава половину, Тисьмениці та й третину. (80-ті, Кольберг, Рокісіє II), с. 75. Назва Івано-Франківська до 1962 року.

Тисьмениця* (1)

Тисьмениця (1): Пропив місто Коломию, Станіслава й половину. Станіслава половину, Тисьмениці та й третину. (80-ті, Кольберг, Рокісіє II), с. 75.

Перекоп (1)

Перекоп (1): А в городі Перекопі вирви собі бобу Та скажи, скажи, бурлаченьку, якого ти роду? (80-ті XIX, Хмельниччина), с. 72. Місто в Криму.

Шаргород*(1)

Шайгород (1): Да тече вода з Шайгорода, На долині сухо. (1900-ті, Вінничина, А. Конощенко), с. 69. Шайгород – старовинна назва Шаргорода. Це невелике місто, районний центр Вінницької області, розміщений на берегах річки Мурашки.

МІКРОТОПОНІМИ

Лебедин (1)

Лебедин (1): Та й поїдем, хлопці-молодці, У той лісок Лебедин! (II пол. XIX – поч. XX, М. Лисенко), с. 61.

ГІДРОНІМИ

Дон (9)

Дон (9) : Да ішов козак з Дону, да з Дону додому (1860-ті, Єдлічка), с. 47; Ой ішов козак з Дону, та з Дону додому (1860-ті, Єдлічка), с. 48; Да йшов козак з Дону, да із Дону додому (1838–1848, О. Бодяньський), с. 49; Та йшов козак з Дону, та з Дону додому, тай сів над водою (1860-ті, Закревський), с. 50; Чумаче-бурлаче, Коб ти так не блукався, Та пішов би ти на Дон, Та на Дону б ти найнявся (1870-ті, Чубинський), с. 51; Ішов козак ой із Дону додому Та й сів над водою – проклінає долю (1939, Новогеоргіївський р-н Кіровоградської обл.), с. 51; Ой ішов козак з Дону, Ой з Дону додому (1969, Володимирецький р-н) с. 51/ Да чумаче-бурлаче! Да пішов би ти да на Дін, нанявся в сапешку (1800-ті), с. 522; Загнав воли аж до Дону, А сам босий йде додому (1968, Здолбунів Рівненської обл.), с. 100.

Дунай (5)

Дунай (3), Дунай-річка (2): Кажуть мені Дунай брести, Дунай-річку ще й глибокою; Ой я ж тую Дунай-річку Очеретом перетикаю (1900-ті А. Хведорович), с. 62–63; Ой я тую превелику журбу На кленовий листок напишу, Написавши, прочитавши, На тихий Дунай спуцу (1870-ті, Козелецьк. пов., Чернігівщина), с. 101; Йой візьму я розпрокляту журбу Та на білім листу спишу. Йа списавши, взявши й прочитавши, Та на тихий Дунай зошлю (1879, Богодухівський повіт), с. 102.

Волга (1)

Волга (1): Ой ходив я на Волгу. А я там пробував, І грошей заробляв (1880-і, П. Чубинський), с. 67.

ТЕОНІМИ

Бог (5)

Бог (5): Боже ж ти мій милий, Боже милостивий (1870-ті, Чубинський), с. 64; Моли Бога, чорнобрива, Щоб на Волзі не загинути! (1880-ті, П. Чубинський), с. 67; Боже ж ти мій милий (1880-ті, П. Чубинський), с. 68; Та подай, Боже, з неба смерти, Пора бурлаку умерти (1878–1905, Харківський повіт, Яворницький), с. 88; Та дай Бог, ньєко, та не гнила, Що мене на світ породила (Катеринославщина), с. 99.

НАЙМИТСЬКІ ПІСНІ ЧОЛОВІЧИ ІМЕНА

Іван (1)

Іван (1) : Ой вже ж мені не стояти з парубком Іваном. (80-ті, Кольберг, Рокісіє II), с. 120.

Гриць (1)

Гриць (1) : Ой ти Гриць, а я Маруся, Ти служиши, я наймуся (1870-ті Головацький I), с. 212.

ЖІНОЧІ ІМЕНА

Катерина (2)

Катерина (1), Катеринка (1): Ні хустини, ні свитини, Нема жінки Катерини (1968–1969, Житомирська обл., Ровенська обл.) с. 174; Ой поїхав бурлаченько У поле орати, Його жінка Катеринка несе обідати (1968, Ровенська обл.), с. 173.

Марія* (2)

Маруся (2): біля шинкарки Марусі. Ти шинкарочко молода, Та сип горілки ще й вина! (1878–1905, Д. Яворницький, Харківська губ.), с. 111; Ой ти Гриць, я Маруся, Ти служиши, я наймуся: Послужимо рік обоє, Поберемось, серце моє! (1870-ті Головацький I), с. 212.

Марта (1)

Марта (1) : Да шинкарочко Марта, Всип горілочки кварту (М. Лисенко), с. 110.

Анастасія* (2)

Настуся (2) біля шинкарки Настусі, Ой шинкарочко Настусю, Та дай вина-меду нап'юся (1903, А. Хведорович), с. 109; Ой гей! Та шинкарочко Настусю, Та дай мені меду, нап'юся! (1928, Дніпропетровська обл.), с. 112.

ПРІЗВИЩА

Висоцький (1)

Висоцький (1): Як приходить пан Висоцький У солдати брати (1940, Київщина), с. 190.

Попов (1)

Попов (1): Косарики косять, Та у пана, у Попова, Собі їсти просять (1937, Дніпропетровщина), с. 133.

ХОРОНІМИ

Польща (1)

Польща (1): В кого жінка, в кого діти, Тому в Польщі добре жити (1923, Черкащина), с. 125.

ОЙКОНІМИ

Коломия (1) Піду в Коломию...Коломия – не помия, Коломия – місто (1939, від робітника-сезонника з Буцацького повіту), с. 122.

Рівне* (1)

Ровно (1) Ой як буду я з Ровна виїжджати, Ой скажу собі у дві скрипочки грати (Хмілевська), с. 123.

Одеса (1)

Одеса (1) А я жіночки не маю, Я в Одесі пробуваю (1923, Черкащина), с. 125.

МІКРОТОПОНІМИ

Літнівське поле (1)

Літнівське поле (1) Виїжджаю я та й без Літнівське поле; Не їден скаже: «Ой вернися, серце моє!» (1899-ті, Нова Ушиця на Поділлі), с. 123. Примітка Б. Грінченка: Тут співають назву села або міста, в якому служать.

Михайлівське поле (1)

Михайлівське поле (1) Ой як я виїду на Михайлівське поле Не їден скаже: «Вернися, серце моє!» (1880, Ушицький повіт), с. 122.

ГІДРОНІМИ

Дунай (2)

Дунай (2): Як приїхав пан проклятий Та й приїхав під Дунай, Жваві хлопці молодії Вже перейшли за Дунай (1937, Вінниччина), с. 124; Засвічу я ясну свічку да пуцу на Дунай, Переплину глибок Дунай і биструю річку (1907, Кольберг, Воґуї), с. 216.

ТЕОНІМИ

Бог (10)

Бог (10) : Коб мені Бог дав як року дослужити (1899-ті, Нова Ушиця на Поділлі), с. 123; Дай ми, Боже, що гадаю (1875, Купченко, Лоначевський), с. 123; Сідай та біжи, Боже, помози! (Харківщина), с. 128; Ой хмариться, туманиться, дрібний доцик збирається, Ой, дай, Боже, доц! (1926, Полтавщина), с. 131; Ой дай, Боже, з неба Та що нам треба (1938, Полтавська обл.; 1906, співали заробітчани-наймити на полях панів Лоппо-Данилевських), с. 132; Боже, Боже, чом не бачиш Бідняків убогих? (1968, Львівська обл.), с. 172; Побий, Боже, пана хазяїна За сирітські сльози (Канівський повіт), с. 182; Скарай, Боже, хазяїна, Ще й хазяїські діти (1922, Квітка), с. 188; Побий, Боже, пана хазяїна За сирітські сльози! (1935, Черкащина), с. 190; Ой Боже ж мій, а я хорий, Гей, а хто ж займе мої воли? (1925, Тернопільщина), с. 212.

Джерела та література

1. Бобунова М. А. Словарь языка русского фольклора: Лексика былины [Текст] / М. А. Бобунова, А. Т. Хроленко. – Курск : Изд-во Курск. гос. ун-та, 2006. – 314 с.
2. Бобунова М. А. Фольклорная лексикография: становление, теоретические и практические результаты, перспективы [Текст] / М. А. Бобунова. – Курск : Изд-во Курск. гос. ун-та, 2004. – 240 с.
3. Грица С. Й. Наймитські та заробітчанські пісні [Текст] / С. Й. Грица // Наймитські та заробітчанські пісні / упоряд. С. Й. Грица, О. І. Дей, М. Г. Марченко. – К. : Наук. думка, 1975. – С. 9–44.
4. Калинин В. М. Теория и практика лексикографии поэтонимов (на материале творчества А. С. Пушкина) [Текст] / В. М. Калинин. – Донецк : Юго-Восток, 1999. – 247 с.
5. Наймитські та заробітчанські пісні [Текст] / упоряд. С. Й. Грица, О. І. Дей, М. Г. Марченко. – К. : Наук. думка, 1975. – 576 с.
6. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини [Текст] / Т. В. Громко, В. В. Лучик, Т. І. Поляруш. – Київ ; Кіровоград, 1999. – 222 с.
7. Юдин А. В. Ономастикон восточнославянских загадок [Текст] / Алексей Юдин. – М. : ОГИ, 2007. – 120 с.
8. Юдин А. В. Ономастикон русских заговоров: Имена собственные в русском магическом фольклоре [Электронный ресурс] / А. В. Юдин. – М. : МОНФ, 1997. – 319 с. – Режим доступа : <http://feb-web.ru/feb/zagovory/default.asp?feb/zagovory/indexes/-zi-000-html>
9. Borek H. Zadania i potrzeby leksykografii onomastycznej w Polsce [Text] / Henryk Borek // Onomastica. – 1982. – XXVII. – S. 128–138.

Колесник Наталья. Структура статьи в словаре фольклоронимов (на материале бурлацких и батрацких песен). Проблема создания словаря фольклорных собственных имен, который бы представлял фольклоронимы системно, базировался, ввиду их специфики, на особенных принципах описания с целью адекватного отображения онимной парадигмы украинского фольклора, является сегодня актуальной. Составление национального словаря фольклоронимов обеспечит исследователя материалом для обстоятельных и исчерпывающих студий национального фольклоронимопространства, сформирует оптимальные для фольклорной ономастики условия исследования материала и способов его обработки. Статья продолжает цикл публикаций автора, посвященных лексикографированию фольклоронимов. В ней рассмотрена схема построения словарной статьи, приведен образец лексикографирования фольклорных собственных имен, засвидетельствованных текстами бурлацких и батрацких песен.

Ключевые слова: ономастика, фольклороним, лексикография, словарь фольклоронимов, словарная статья.

Kolesnyk Natalia. The Structure of a Dictionary Entry in Folkloreonyms Dictionary (Based on Burlak and Labourers' Songs). The problem of compiling a dictionary of folklore proper names that would represent folklore onyms systematically was based depending on its specific field on specific principles of description with the aim to adequately describe onym paradigm of Ukrainian folklore is quite topical today. Writing National Dictionary of Folklore Onyms will provide a scholar with material for serious and comprehensive studies of national folklore onym space, form optimum for folklore onomastics conditions of material and ways of its research. The article is a continuation of a number of author's publications dedicated to lexicographical studies of folklore onyms. It discusses a structure of a dictionary entry, presented a sample of lexicographic representation of folklore proper names recorded in the texts of burlak and labourers' songs.

Key words: onomastics, a folklore onym, lexicography, a dictionary of folklore onyms, a dictionary entry.

Стаття надійшла до редколегії
30.07.2013 р.